

**AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI PREZİDENTİNİN İŞLƏR İDARƏSİ
PREZİDENT KİTABXANASININ FONDUNUN TƏŞKİLİNİN BƏZİ
MƏSƏLƏLƏRİ****HƏSƏNOVA A.V.*****ADMİU, Turizm və kitabxana-informasiya fəaliyyəti kafedrasının müəllimi
BDU, Kitabxanaşünaslıq kafedrasının doktorantı
sahra.hsnv@mail.ru***

Məqalə Prezident Kitabxanasının fondunun təşkilinə dair bəzi məsələləri əks etdirir. Təcrübi nəticələrin əldə edilməsi üçün kitabxananın iş təcrübəsindən istifadə edilir. Fondun zənginliyini göstərmək üçün fondada olan nadir və qiymətli kitablar haqqında məlumat verilmişdir.

Açar sözlər: Prezident Kitabxanası, kitabxana fondu, fondun təhlili, informasiya şüuru, CMPL komplektləşdirmə bazası

Müasir kitabxananın ünsiyyət təcrübələrinin müxtəlifliyi elmi axtarışın, bilik cəmiyyətinin formalaşması, cəmiyyət üzvlərinin yeni texnoloji və sosial-mədəni reallıqlara uyğunlaşması, müasir çoxqütblü bir dünyada fərdin sosiallaşması və mədəniyyətlərin qarşılıqlı əlaqəsi, mədəni yetkinliyinin və sosial şəxsiyyətin inkişafı ilə bağlıdır. İctimai əhəmiyyət daşıyan məlumatların toplanması, saxlanması, istehsalı, yayılması və istifadəsi proseslərində iştirak edən kitabxana, ilk növbədə, cəmiyyətin sonrakı inkişafından asılı olan ən dəyərli sosial məhsula, strateji milli mənbəyə çevrilməsinə obyektiv töhfə verir. Bundan əlavə, informasiya mənbələrindən istifadəyə əsaslanan yeni kommunikativ rejimdə işləmək üçün geniş oxucu kütləsinin tanınması ilə kitabxana müxtəlif sosial qruplar arasında tədricən "informasiya şüurunun" formalaşmasına öz töhfəsini verir.

Kitabxananın fəaliyyətinin yeni texnoloji şəraitində faktiki kitabxana xidməti yeni sənədlərin və ya onlar haqqında biblioqrafik məlumatların verilməsi, daha çox evristik cəlbədicə analitik-sintetik imkanlarla yeni məlumat ötürmə formaları ilə əvəz olunur. Kitabxana sosial, hüquqi, iqtisadi məsələlərə, habelə yerli idarəetmə, tarix, ekologiya, mədəni həyat və işgüzar fəaliyyət problemlərinə dair faktiki məlumat bazalarının yaradılmasına daha çox diqqət yetirir.

Müasir kitabxananın informasiya funksiyası informasiya məkanının modeləşdirilməsi prosesində mənbələrin qiymətləndirilməsi və resurs yönümlü aspektləri ilə daha çox uyğunlaşır.

Sənədli məlumatları və bilikləri subyektlərin istehsalından istehlakçılara ötürməklə, kitabxana bir növ virtual universitet kimi fəaliyyət göstərir və funksional cəhətdən bir təhsil müəssisəsi kimi təhsil sistemində mümkün qədər

yaxınlaşır. Müasir dünya üçün xarakterik olan sosial inkişafın texnokratik paradigması onun humanitar məzmununu və humanist oriyentasiyasını qorumaq problemini daha da ağırlaşdırır. Sənəd daşıyıcılarında qeydə alınan bəşəriyyətin tarixi yaddaşının qorunub saxlanması kitabxanaların rolu böyükdür. Çünki, kitab bir mədəniyyət hadisəsi, bir insanın idrak əksikliyinə maddi təbəssümü, mənəvi, zəruri "mən" və kitabxananın institusional fəaliyyətinin əsas obyektinə müstəvisində tutur və sivilizasiya prosesinin bibliosentrik modeli konsepsiyasını inkişaf etdirməyə imkan verir.

Dəyişən dünyada bir kitabxananın yeni dəyər prioritetləri və həyat tərzi, onun "yerli" mədəni məkandan kənara çıxmasına və sosial-mədəni infrastrukturun sistem yaradan komponentlərindən birinə çevrilməsinə, ətrafındakı xüsusi bir informasiya mühitinin formalaşmasına kömək edir. Bu informasiya mühiti cəmiyyətin sənəd informasiya resursları ilə tam təminatı tələbini yaradır. Ona görə də cəmiyyətin sənəd-informasiya təminatında kitabxanalar xüsusi rola malik olduğundan onlar öz fondlarında çap əsərlərindən və digər sənədlərdən ibarət zəngin kolleksiyalar yaradaraq oxucuların istifadəsinə verir.

Sənəd-informasiya təminatı dövlət idarəçiliyi fəaliyyəti üçün xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Bu məqsədlə dünyanın inkişaf etmiş ölkələrində ali dövlət qurumlarının sənəd-informasiya təminatı üçün xüsusi təsisatlar yaradılır ki, bu təsisatlara Prezident Kitabxanaları da daxildir.

Tələbatçılara xidmətin çeşidinin genişliyi və mükəmməlliyi baxımdan Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin Prezident Kitabxanası dünyanın bu tipli kitabxanaları arasında layiqli yerdə durur.

Azərbaycan KP MK-nın S.M. Kirov adına Siyasi Maarif Evinin Kitabxanası və Mərkəzi Şəhər Kitabxanası kimi iki böyük kitabxananın fondu əsasında formalaşan Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin Prezident Kitabxanası 2003-cü ildə yaradılmışdır. 2005-ci il dekabr ayının 9-da isə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı ilə Kitabxanaya İşlər İdarəsinin sektoru statusu verilmişdir. Həmin vaxtdan etibarən Kitabxananın bütün əməkdaşları dövlət qulluqçularıdır (2, s. 23). 2009-cu il iyul ayının 22-də Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamı ilə Prezident Kitabxanasına Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsinin şöbəsi statusu verilmişdir (2, s. 24).

Prezident Kitabxanasının missiyası ali dövlət orqanlarında və digər icra qurumlarında çalışan dövlət qulluqçularına, eləcə də, informasiya maraqları kitabxananın profilinə uyğun olan digər tələbatçılara kitabxananın fondunda olan sənədlərlə, burada yaradılan müxtəlif ilkin sənəd və biblioqrafik informasiya resursları ilə mükəmməl kitabxana-biblioqrafiya xidməti göstərməkdir (2, s. 12).

Prezident Kitabxanasının fondunda XVI - XIX əsrlərdə və XX əsrin əvvəllərində nəşr olunmuş müxtəlif dillərdə olan nadir ədəbiyyat nümunələri saxlanılır ki, iqtisadiyyata, siyasətə, dövlət quruculuğuna, hüquqa, fəlsəfəyə, statistika, tarixə, ədəbiyyatşünaslığa və dilçiliyə dair ədəbiyyat üstünlük təşkil edir.

Fondda həmçinin qotik şriftlə çap olunmuş qədim alman kitabları toplusu, "Kral Musiqi Akademiyasının təqdimatında Böyük Opera toplusu" (1703, 1734, 1739, fransız dilində), "Rusiya İmperiyasının adlı-sanlı tacirlər təbəqəsi" - 4 dildə (Həqiqi mülki müşavir H.Z. Tağıyevə təqdim olunmuş fəxri nüsxə), Baron de Bayın "Tatarlara: Dərbənddən Yelizavetpola" (fransız dilində), "Mirzə Şəfinin nəğmələri" - toplusunu F. Bodenstedt (1865, Berlin, alman dilində), "İki türk komediyası: M.F. Axundov. Sərgüzəşti-vəzir-xani-Lənkəran, Mürəfiə vəkillərinin hekayəti" - tərtib edən Alfons Salyer (1888, Paris, fransız dilində) və s. nadir kitab nüsxələri də saxlanılır (3).

Kitabxananın fonduna ədəbiyyatın daxil olması prosesi intensiv şəkildə davam edir. Bunu aşağıdakı cədvəldən aydın görmək olar.

İllər	Azərbaycan dilində	Rus dilində	İngilis dilində	Digər dillərdə	Cəmi
2003	591	477	18	28	1114
2004	517	1296	103	17	1933
2005	681	1490	54	27	2252
2006	1078	2346	84	76	3584
2007	625	1606	60	51	2342
2008	663	1540	48	47	2298
2009	806	2549	78	42	3475
2010	1271	2455	151	167	4044
2011	1386	2617	185	103	4291
2012	1748	2254	115	87	4204
2013	1488	2135	82	86	3791
2014	1512	2166	156	144	3978
2015	1033	1475	126	178	2812
2016	1179	1356	99	246	2877
2017	960	1023	70	74	2127
2018	1329	667	96	79	2171
2019	616	345	41	44	1046
Cəmi	17483	27797	1566	1496	30859

Cədvəldən məlum olur ki, kitabxana fonduna 2003-2019-cu illərdə 30859 adda kitab və kitabça (eləcə də elektron versiyada) daxil olmuşdur. Onlardan 17483 adda kitab Azərbaycan dilində, 27797 adda kitab rus dilində, 1566 adda kitab ingilis dilində, 1496 adda kitab digər dillərdədir. Rəqəmlərdən görünür ki, kitabxana fonduna daxil olan kitabların arasında rus dilli ədəbiyyat çoxluq təşkil edir. Dilinə görə ikinci yerdə Azərbaycan dilli ədəbiyyat durur (1).

Daxil olan ədəbiyyatın dilinə görə aparılan təhlil zamanı məlum olur ki, Azərbaycan dilli ədəbiyyat üzrə ən yüksək göstərici 1512 adda olmaqla 2014-cü ildə, rus dilli ədəbiyyat üzrə 2549 adda olmaqla 2009-cu ildə, ingilis dilli

ədəbiyyat üzrə isə ən yüksək göstərici 185 adda olmaqla 2011-ci ildə müşahidə edilmişdir.

Kitabxananın fonduna digər xarici dildə daxil olan ədəbiyyata diqqət yetirsək məlum olur ki, fonda 2003-2018-ci illərdə daxil olan türk dilli ədəbiyyat digər dillərə nisbətən üstünlük təşkil edir. Belə ki, qeyd etdiyimiz zaman çərçivəsində kitabxana fonduna ümumilikdə 859 adda türk dilli ədəbiyyat daxil olmuşdur. Türk dilli ədəbiyyat üzrə ən yüksək göstərici 205 adda olmaqla 2016-cı ildə müşahidə edilmişdir. Xarici dilli ədəbiyyatın hamısı xarici müəlliflər tərəfindən yazılmayıb və xaricdə çap edilməyib. Belə ki, 2018-ci ildə kitabxana fonduna daxil olan fransız dilli ədəbiyyata diqqət yetirsək məlum olur ki, fonda daxil olan 13 adda fransız dilli kitabdan 6-sı azərbaycanlı müəlliflər tərəfindən yazılmış dərslər və dərslər vəsaitləri, 2-si isə lüğətdir. Həmçinin fondnda bu il üçün "Terreur arménienne. Terror de Armenia" adlı fransız-ərəb dilli ədəbiyyata da rast gəlmək mümkündür. Fonda daxil olan 3 adda Çin dilli kitabdan 2-si azərbaycanlı, 1 kitab isə rus müəllif tərəfindən hazırlanmışdır. Eyni zamanda 5 adda ərəb dilli kitabdan 4-ü, 5 adda fars dilli kitabdan 4-ü azərbaycanlı müəllif tərəfindən hazırlanmışdır (1).

Kitabxana fonduna daxil olan kitablar yalnız dilinə görə deyil, eyni zamanda məzmununa görə də rəngarəngdir. Kitabxanaya daxil olan kitablar kitabxananın əməkdaşları tərəfindən 43 mövzu üzrə qruplaşdırılmışdır.

Prezident Kitabxanasının fondu yeni daxil olan kitablar hesabına formalaşmamışdır. Kitabxananın arxiv fondu özündə XVI-XIX və XX əsrin əvvəllərində nəşr edilmiş 10 min kitabın müxtəlif dillərdə nüsxələrini saxlayır. Fondnda mövcud olan 25 dildə 1088 nüsxə qiymətli və nadir kitab Azərbaycan Respublikasının kitab abidələrinin Dövlət reyestrinə daxil edilmişdir. Həmçinin kitabxananın arxiv fondunda erməni dilində beş minə yaxın kitab var. Erməni dilində olan kitablar arasında 1733-cü il və 1899-cu il nəşri olan İncil xüsusilə seçilir. Ermənilərin Azərbaycan mədəniyyətinə qarşı vəhşi münasibət göstərməsinə baxmayaraq, kitabxana ermənilər üçün müqəddəs olan kitabları diqqətlə qoruyub saxlaya bilmişdir.

Kitabxananın Nadir ədəbiyyat fondunda 1893-cü ildə nəşr olunan Brokhaus və Efronun 82 cildlik ensiklopedik lüğəti mühüm yer tutur.

Fondnda böyük tarixi dəyəri olan Rusiya imperatorluğu dövründə nəşr olunan və rus dilində çoxlu sayda nadir ədəbiyyat mövcuddur. Belə ki, kitabxanadan biri 1730-cu ildə nəşr olunmuş "Описание коронации ее Величества императрицы, и самодержицы Всероссийской, Анны Иоанновны" adlı kitabdır. Fondnda xeyriyyəçi Hacı Zeynalabdin Tağıyev tərəfindən nəşr olunan "Именитое Российской Империи купечество" kitabının nadir nüsxəsi saxlanılır. Kitabın ayrı-ayrı səhifələrində Azərbaycanın xeyriyyəçiləri Murtuz Muxtarov və Hacı Zeynalabdin Tağıyev haqqında məlumatlara rast gəlmək mümkündür.

Fondnda ən qədim kitab 1591-ci ildə nəşr olunan və B.Angelinin müəllifi olduğu "Historia Di Parma" əsəridir. 783 səhifədən ibarət olan kitab italyan dilindədir. Kitab fondnda 63.3(4Ита)/ A 57 şifrəsi altında yerləşdirilmişdir. Fondnda təxminən 1700-1750-ci illərdə çap olunan 10 adda kitab, 1751-1800-cü illərdə çap olunan 117 adda kitab toplanmışdır.

Burada bəzi nəşrlər gözəl dizaynı və xüsusi poliqrafik quruluşuna görə seçilir. Bu kitablardan biri də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə məhdud sayda nəşr olunan "Qurani-Kərim"-in hədiyyə nüsxəsidir. Kitab fərqli dizaynda dəridən hazırlanmış və svarovski daşları ilə bəzədilmişdir.

Fondnda Moskvada 700 nüsxə tirajla nəşr olunan "Империя тюрков: великая цивилизация" kitabı qorunur. Kitabın müəllifi akademik, professor, tarix elmləri doktoru Rəvan Rəhmanəliyevdir. Kitab təkcə elmi dəyərə sahib deyil, həm də çap sənətinin bir nümunəsidir.

Retrofondnda aparılan tədqiqat zamanı məlum olur ki, fondnda 2 adda əlyazma mövcuddur. Bu əlyazmalardan biri V.O. Klyuçevskinin yazılma ili və yazılma yeri məlum olmayan "Новая русская история" adlı əlyazma, digəri isə 1876-cı ildə hazırlanan "Государственное право" adlı hüquqi sənəddir. Fondnda həmçinin 24 adda kartoqrafik nəşrə də rast gəlmək mümkündür.

Kitabxananın əməkdaşları tərəfindən kitabxanaya il ərzində daxil olan bütün sənədlər CMPL komplektləşdirmə bazasında işlənir, qeydiyyat və uçotu aparıldıqdan sonra İBİS - kitablar, AREF – aforeferatlar, ERES-elektron resurslar, NOTES – notlar bazasına ötürülür. Ötürülən bütün sənədlərin hər bazada daha geniş bibliografik təsviri verilir, kitab formulyarları, kitabxananın baş əlifba kataloqu üçün kataloq kartochkaları çap edilir. Bundan başqa fonda daxil olan bütün sənədlər tam yoxlanıldıqdan və redaktə olunduqdan sonra kitabxananın veb saytında olan elektron kataloqda öz əksini tapır. Yeni kitablar haqqında kitabxananın veb sahifəsində vaxtaşırı məlumatlar verilir (1).

Beləliklə, aparılan tədqiqatdan belə qənaətə gəlmək olar ki, kitabxanalar qarşısında qoyulan tələblər kitabxana fondunda yeni informasiya texnologiyalarının tətbiqi ilə fondun formalaşması texnologiyasındakı dəyişikliklərin radikal şəkildə yenidən nəzərdən keçirilməsini tələb edir. Ona görə də kitabxanalar:

- Cinsindən, yaşından, milliyətindən, təhsilindən, sosial statusundan, siyasi görüşlərindən, dinə münasibətindən asılı olmayaraq bütün vətəndaşlar üçün elm, informasiya, təhsil, tərbiyə və mədəniyyət funksiyasını yerinə yetirməli;
- Bütün kitabxana resurslarına çıxışı təmin etməli;
- Kitabxana öz resurslarının formalaşmasında ənənəvi və yeni informasiya texnologiyalarının istifadəni təmin etməli;

- Çap və digər növ sənədlərin (audio-video sənədlər, elektron sənədlər, CD-ROM, DVD, Braille məlumat bazaları, qlobal informasiya məkanına giriş, şəbəkə resursları) kitabxanada toplanmasına nəzarət və müxtəlif informasiya mənbələrini əks etdirməli;

Kitabxana fondlarının yaradılması üçün istifadə edilən üsullar oxucuların informasiya tələbatının ödənilməsinə xidmət məqsədi daşıyır. Ona görə də kitabxana fondu ətrafında görülən hər bir tədbir insanların təhsil prosesinə təsir etmək xüsusiyyətinə malik olmalıdır.

ƏDƏBİYYAT

1. *AR Prezident İşlər İdarəsi Prezident Kitabxanası 2003-2015-ci illər hesabatları*
2. *Azərbaycan Respublikası Prezidentinin İşlər İdarəsi Prezident Kitabxanası, Bakı, Çayıoğlu, 2013, 88 s.*
3. *preslib.az*

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ОРГАНИЗАЦИИ ФОНДА УПРАВЛЕНИЯ ДЕЛАМИ ПРЕЗИДЕНТА АЗЕРБАЙДЖАНСКОЙ РЕСПУБЛИКИ ПРЕЗИДЕНТСКОЙ БИБЛИОТЕКИ

ГАСАНОВА А.В.

РЕЗЮМЕ

Статья отражает некоторые организационные вопросы фонда Президентской библиотеки. Для приобретения практических результатов используется опыт работы библиотеки. Для показания стоимости фонда был проинформирован о редких и ценных книгах который находится в фондах библиотеки.

Ключевые слова: Президентская библиотека, библиотечный фонд, анализ фонда, информационное сознание, комплектатор база данных CMPL

SOME ASPECTS OF ORGANIZATION OF FUND OF ADMINISTRATIVE DEPARTMENT OF THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN PRESIDENTIAL LIBRARY

HASANOVA A.V.

SUMMARY

The article reflects some organizational issues of the Presidential Library Fund. For obtain practical results is used the experience of the library. To indicate the value of the fund was informed about rare and valuable books which are in the library funds.

Keywords: Presidential library, library fund, analysis of the fund, information consciousness, picker CMPL database